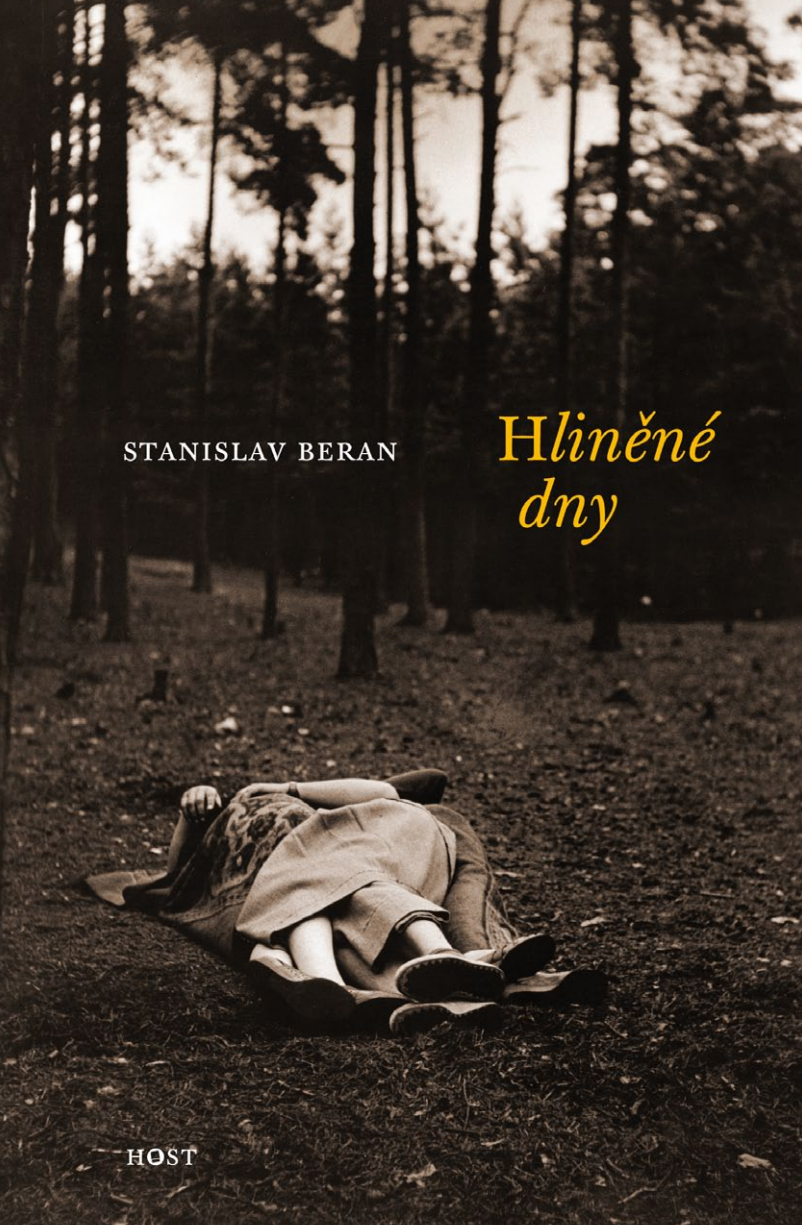

STANISLAV BERAN

Hliněné dny

HOST

STANISLAV BERAN

Hliněné *dny*

HOST

© Stanislav Beran, 2009

© Host — vydavatelství, s. r. o.,
2009, 2011 (elektronické vydání)

Cover photo © Eva Fuková, 2009

ISBN 978-80-7294-428-6

Skrz plechy boudy protivně táhlo, silný vítr jimi tloukl / 7
a co chvíli vehnal dovnitř studenou spršku. Starý Johan
se pevněji zabalil do dek. Dneska neusne, dneska ne. Ba-
rák mu asi spadne na hlavu, a jestli nespadne, musí hned
ráno sehnat nějaký igelit nebo plech, aby dal aspoň stře-
chu do pořádku. Teda když přestane pršet.

Březen bejvá nejhorší, pomyslel si. Tajou zbytky sně-
hu a všude protejká. A pořád ještě je hodně zima. Bahno
je měkký, nákladáky ho rozjezdily, brodí se v tom sajraj-
tu, zrovna včera málem přišel o holínku. Skládkový bah-
no je zrádný. Zrádnější než jiný, nikdy nevíš, jak hluboká
měkkota vlastně je a co je pod ní.

Kdyby byla kořalka, pil by. Kořalka by ho uspala,
s takovou bude zejtra jako mátoha a sotva poleze, jak
ho budou bolet klouby. A topit není čím, všechno je
mokrý.

Zívl a převalil se na druhý bok. Zíral do tmavých dví-
řek starých kamen v rohu a pokoušel se představit si

narůžovělou barvu rozžhaveného plátu navrchu a teplo, které bylo v takových chvílích až nepříjemné, jak rozpalovalo látku kalhot a košile. Zachrčel a rozkašlal se, při náhlých změnách teploty ho pokaždé trápil zahleněný krk, chrchlal a plival kolem sebe, jako by byl v posledním tažení.

Jestli bude takhle pršet ještě pár dní, navlhne mu matrace a nevyspí se, ani kdyby sehnal dřevo.

8 / Vichřice znovu zalomcovala boudou, ozvalo se zakvílení, plechová deska na střeše se vyvrátila a odlétla. Proud vody se lily na podlahu. Johan vztekle zaječel, vyskočil, v rychlosti si natáhl holínky, hodil přes sebe gumák a vyběhl ven. Vítr mu v okamžiku nadzdvihl šosy pláštěnky a déšť máčel vytažený podolek košile a nohavice kalhot. Utržený kus střechy se válel opodál. Popadl ho a odtáhl zpátky do boudy. Co s tím? Na střechu teď vylézt nedokáže, jen by si polámal hnáty. Bezradně sledoval zvětšující se kaluž na podlaze. Třásla jím zima, rozkašlal se, zahodil gumák, po chvíli ho zase zvedl a odnesl k matraci. Lehl si, přehodil přes sebe deku a přes ni ještě pláštěnku. Mokrý kalhoty se protivně lepily na stehna a v rozkroku. Tiše nadával, únava mu přesto zavírala oči. Nejlepší by bylo zejtra se neprobudit, pomyslel si těsně před tím, než upadl do těžkého spánku, zatímco vichřice dál neztenčenou silou mlátila do stěn a střechy a kaluž se pomalu rozlévala po podlaze.

„Jeníku, pospěš, přijdeme pozdě,“ volala z chodby maminka a v chůzi si přes ramena přehodila šál. / 9

„Už běžím, mami,“ ozvalo se z kuchyně a do chodby vběhl chlapec v námořnickém oblečku. Pečlivě vyleštěné střevíce se leskly. Maminka se usmála.

„Kde máš brašnu, prosím tě?“ zlobila se naoko. „Pan učitel tě bez ní nepustí do třídy, to bys chtěl?“ Chlapec se zarazil, když ale viděl, že se maminka směje, rozesmál se také a odběhl zpátky.

Kluk bláznivá, ani dospat dnes nemohl, jak se těšil. Celý večer si s otcem vyprávěli, počítali spolu a v knize si ukazovali písmenka. Několikrát se šel podívat na svůj nový oblek, chtěl vědět, jestli i ostatní budou mít takový. Divil se pak, že všichni určitě ne. Do postele ho dostali až po desáté.

Vyšli před dům, Jeník se rozhlížel, jako by stál v té ulici poprvé. „Mami, podívej, tamti jdou taky, vid?“ ukázal na dvojici dětí, starší dívka táhla chlapce Jeníkova

věku za ruku a co chvíli se s vážným výrazem dívala na hodinky.

„Holčička ne, ta je starší,“ odpověděla maminka a poladila Jeníka po vlasech.

„To je ten kluk, který nemá oblek jako já.“

10 / „Asi mu ho tatínek nedal ušít. Třeba nebyl tak hodný jako ty.“ Nervózně se přehrabovala v kabelce. Zнала je oba. Děti Brůnovy, které často potkávala při cestě za nákupy nebo ke kadeřníkovi. Usopleného Petříka, který téměř pokaždé hledal tátu. Slušný kluk, při pozdravu smekal čepici a popřál pěkný den. O mámu přišel na konci války, říkalo se, že ji dostali do rukou Rusové, kteří přitáhli od Berlína. Zdivočelá cháska mladíků, kteří zbořili Německo, kde se mstili za to, co Němci udělali těm jejich doma. Tady se chovali zrovna tak. Brůnová se ztratila, chudák ženská, která místo ortelu slyšela jen „Komm, Frau“. Nevinná oběť konce celé té hrůzy. Starý Brůna pak přišel o místo na dráze, když ze žalu začal pít. O chlapce se starala starší sestra, dělala to s láskou, kterou okoukala od mámy. Petřík byl hodný kluk, přičinlivý. Jen táty se začal bát, a ten, když si toho ve světlé chvílce všiml, propadl světobolu nadobro.

Dnes jde poprvé do školy, jako jejich Jeník. To je dobře, potká nové lidi, snad i trochu zapomene. Byl to hrozný čas, tenkrát... Oni sami prožili konec války celkem poklidně, manžel jen několik dní nešel do úřadu. Chtěl zůstat s nimi, osud paní Brůnové děsil všechny chlapy

v okolí, někteří z nich si dokonce sehnali pušku, kdyby bylo nejhůř. Zaplaťbůh je to za nimi.

Jeník poskakoval po chodníku a nakopával kamínky vyházené auty ze silnice. Děti Brůnovy zmizely za rohem.

„Jeníku, musíme si pospíšit,“ vzala chlapce za ruku.
„Máme to ještě kus cesty.“

12 / Ludvík Švarc přecházel nervózně po místnosti, co chvíli otevřel a vzápětí zase zabouchl některé z oken do ulice. Byl oblečený podomácku, kapsy starého svetru se vlnily, jak prsty bubnoval o stehna.

Odešel dnes z úřadu hned po poledni, nikdo mu nebránil, někteří kolegové šli s ním. Spěchali k bance, nemohli tomu uvěřit.

„Taková věc, pane Švarci, by jim zlomila vaz,“ rozumoval zadýchaně kolega Potocký. „Prezident přece řekl jasně — koruna je pevná a reforma nebude. Tak to řekl.“

„Já vím, já to slyšel taky, pane Potocký,“ zabručel Ludvík. „Tak proč myslíte, že se tu zrovna dnes sešlo tolik lidí?“ zeptal se se zlomyslným úsměvem a ukázal před sebe.

Ulice před spořitelnou byla plná, všichni podivně ztichlí zírali na velké vstupní dveře budovy. Pak někdo vystoupil z davu a nahlas přečetl, co stálo na velkém listu papíru pověšeném na těch dveřích. Podivné ticho

se v té chvíli proměnilo v hučení, které sílilo, lidé křičeli a hrnuli se po schodech ke dveřím, aby zprávu viděli na vlastní oči.

Švarc s kolegy to hemžení zpovzdálí pozoroval.

„Tak nevím, pánové. Buď se celé město najednou zbláznilo, nebo co bylo pravda včera, není pravda dnes. Co myslíte?“ Ostatní nevěřicně sledovali splašený dav.

„Proboha, vždyť oni se ušlapou,“ řekl Potocký.

„Pojďme pryč, pánové,“ navrhl Švarc. „Tady si nijak nepomůžeme.“ A pomalými kroky mířil k domovu. Ostatní ho po chvíli následovali. Na křižovatce se rozloučili. / 13

„Budeme se vzájemně informovat, ano?“ ujišťoval se Potocký.

„O čem informovat, prosím vás,“ zasmál se nešťastně mladík, který nastoupil do kanceláře teprve před několika týdny. „Tady je snad všechno jasné, ne?“

„Neukvapujte se, chlapče, čas ukáže, co bude,“ uklidňoval ho Švarc. „Samozřejmě, pokud bychom se něco nového dozvěděli, budeme telefonovat,“ usmál se na Potockého. „Pěkný zbytek dne, pánové,“ cvrnknul do klobouku a vykročil k domovu.

Za nejbližším rohem ho klid opustil. Přidal do kroku, chůze chvílemi přecházela do běhu, obličej se mu stáhl do ztuhlého protaženého šklebu, který se tolik lišil od toho, co před pár okamžiky předváděl před kolegy. Byl vyděšený. Tohle už opravdu snad není možné. Měl pocit, že v celém svém dosavadním životě neprožil ani

chvíli v klidu. A jeho dosavadní život, to bylo Československo. Byl kluk, když viděl davy sročené na náměstí a otec mu vysvětloval, že už není císař pán, že teď už budou jen oni sami. Bylo mu to tehdy líto, císař se mu líbil, v parádní uniformě, s licousy, visel zarámovaný ve třídě nad katedrou.

14 / Nedlouho poté odjel otec na Slovensko, odkud se už nevrátil. Prý padl na maďarské hranici, jak mu vysvětlila matka, a ukázala jen kus úředního papíru, jakoby na omluvu. Po nějaké době se znovu vdala, otčím byl hodný chlap bez jiskry, cestu k sobě nenašli nikdy.

Příjmení si nechal původní, přestože matka naléhala, aby přijal otčímovo, ani nevěděl proč.

Následujících dvacet let to bylo stále totéž. Neklid, který ho bez ustání pronásledoval, pramenil z přesvědčení, že nic nemůže skončit dobře. Každé zklidnění vnímal jen jako předzvěst konečné rány z milosti. Příchod Němců v devětatřicátém ho nijak nezarmoutil, bral ho jen jako drobnou změnu poměrů, která pro něj neznamenala nic zvláštního. Dál chodil do úřadu sepisovat svoje statistiky, pseudovlastenecké rozhořčení kolegů jako by se ho netýkalo. Němci prostě přišli, a jak přišli, tak možná jednou odejdou. A tak se také stalo.

Oženil se ještě před válkou, svatba byla jeho způsobem, jak se odpoutat od rodiny, otčím mu dojatě blahopřál, nejspíš se hodně ulevilo i jemu. Měl dobrou ženu a po čase i pěkného syna, vychovávali ho s láskou. Trochu nelaskavou láskou, pomyslel si Ludvík a představil si

jednu z bezpočetných scén, kdy chlapci s lehkým úsměvem a pohledem namířeným z okna přeje dobrou noc, poté mu dlaní zlehka přejede po temeni. Celé Jeníkovo dětství se o něj třásl strachy, odmítal ho pouštět z domu jinak než v doprovodu manželky, a stále musel mít přehled o tom, kde jsou. V celém jeho nejistém životě byl on pro něj jedinou jistotou, v jejíž budoucnost upřímně doufal.

Osmáctýřicátý rok byl jen další bezvýznamnou proměnou společenského podnebí. Politika ho vlastně nezajímala nikdy. A stejně jako Němci i komunisti možná jednou odejdou. A když ne, co se vlastně změní? Jeho kancelářskou židli nikdo převracet nebude, tím si byl jistý. Přesto právě v těch dnech pocítil poprvé něco jako únavu. Jako by ztrácel pevnou půdu pod nohama. Nebál se, to ne, jen prostě bylo stále těžší nad vším mávnout rukou a vyvést manželku na nedělní oběd do dobré restaurace. Čekání na neodvratnou, osudovou ránu ho uštvalo, aniž ta rána přišla. Připadal si jako podvedený. V úřadu si vzal delší dovolenou a odjel se ženou ke známým na Sázavu. Úzkost ho ale neopustila, proseděl celé dny na břehu řeky, bez ustání kouřil a vyhlížel cokoliv, co by vyrušilo onu nenesitelně poklidnou plynulost vody, nebe, rybářů, kteří stejně jako on utloukali hodiny a výsledkem byl jen mozol na zadku. Trápil tím ženu, která mu chtěla pomoci, ale nevěděla jak. Ulevilo se mu, až když se vrátili do města, za dveřmi bytu, kde odhodil kufry a oddechl si.

A teď tohle. K nejistotě životní přibude nejistota existenční, poprvé nejde jen o ideály, ale i o živobytí. Peníze.

Nebyli bohatí, ale také nikdy netrpěli nedostatkem. Byla to jedna z mála věcí, ve které si věřil. Že se dokáže postarat. Byl dobrým, spolehlivým úředníkem, kterého si kolegové i nadřízení vážili.

16 / Znovu otevřel okno a vyhlédl na ulici. Nebýt toho všeho, seděl by ještě za svým stolem v úřadě a nevšímavě sepisoval svoje sloupce čísel. Je to vlastně zajímavé vidět svoji ulici v hodinu a den, kdy obvykle nebývá doma. To-
tiž, bylo by to zajímavé, kdyby zrovna dnes nespěchal. Musí se poradit se ženou, co dál. Co s penězi, jestli vůbec něco ještě udělat jde. Musí to jít. Po chodníku pod oknem plynuly hloučky lidí, všichni šli stejným směrem jako on s kolegy v poledne. Zahlédl mezi nimi známou postavu a zamával.

„Petře, prosím tě, neviděl jsi moji paní?“ Oslovený mladík na protějším chodníku zdvihl hlavu a zaclonil si oči.

„Dobrý den, pane Švarci. Je mi líto, neviděl. Celej den jsem byl v dílně, až teď jsem se vrátil. Není taky u spořitelny, jako všichni?“

„Vidíš, to mě nenapadlo. Tam bych ji teď ale asi sotva našel. Je tam lidí jako much. Počkám, děkuju.“ Mladík se usmál a šel dál.

Vida ho, ten nespěchá. Nemá kam. To, co se děje, se ho ještě netýká. Vecpe se mezi lidi nanejvýš ze zvědavosti, aby měl zítra co vyprávět. I když, on takový není. Mezi stejně starými chlapci vypadal vždy starší, jako by spěchal, aby měl dětství co nejdřív za sebou. Starého občas

vídal, jak táhne na pivo, zlomenou trosku kdysi silného chlapa, který přišel o ženskou, sotva skončila válka. Chlapi povídali různé věci, ale kdo ví. Byl to divný patron, služby na dráze... Ludvík si vždy myslel, že mu prostě utekla. V tom zmatku, který tu tehdy byl, se ztratilo víc lidí. Jaké s ním mohla udělat štěstí, nedivil by se jí. Co jí ale určitě nemohl odpustit, byly ty děti. Potkával je roky, jak jdou do školy, holka se po mamě starala o domácnost, gymnazistka, na kterou byl starý pyšný. Malý Petr byl stejně starý jako jejich Jeník, teď byl v učení, zámečník nebo něco takového. Právý opak jejich Honzy. To byl ještě kluk se vším všudy. Maminčin mazánek, někdy se na to nemohl dívat. Manželka ho pokazila, manželka a škola. Kde může být? Ani netušil, že se vracívá z těch svých pochůzek tak pozdě. Tomu, že by se tlačila s lidmi před bankou, nevěřil. Cítil najednou, jak strašlivě je sám. Místoprostnost mu připadala prázdná, každý kus nábytku, manželkou pečlivě vybraný a umístěný, byl jako zkažený zub ve výsměšně rozesmátých ústech, nic, co by ho mohlo potěšit, poprvé za dlouhá léta nebyl na to své skeptické očekávání nejhoršího pyšný, cítil, jak se s ním podlaha roztočila, zachytil se židle a namáhavě dýchal. Podlomila se pod ním kolena, padl tváří do měkkého koberce, divoce kolem sebe tloukl rukama, chraptěl, na prsou ho bodalo, jako by mu do nich někdo vrazil hřebík.

Ve dveřích zarachotil klíč, ozval se tlukot podpatků.

„Proboha, Ludvíku, co je ti?“ zaslechl ještě výkřik, pak ztratil vědomí.

18 / Maminka stála u plotny a míchala vajíčka k snídani. Zaslechla mě přicházet, otočila se a usmála. „Lenochu, zase jsi dnes poslední z postele,“ řekla. „Prospíš krásné prázdninové ráno, mohl jsi jít s tatínkem na procházku.“

„Tatínek už odešel?“ polekal jsem se.

„No ano, čekal na tebe, ale ty jsi spal jako medvěd. Řekl, že s ním budeš moct po obědě. Teď skoč za panem domácím, ať mi přinese dřevo, já zatím prostřu.“

Vyběhl jsem ven, jen tak v košili. Tráva byla ještě mokrá, studila do chodidel a klouzala. Doběhl jsem k dřevěné brance vedoucí do sadu. Věrka, dcera pana domácího, sbírala žlutá letní jablka.

„Věrko, kde je pan domácí?“ zakřičel jsem. Prohlížela si mě chvíli, pak se rozesmála.

„Vypadáš jako andílek, co ho máme o Vánocích pověšenýho na stroměčku. Jen křídylka ti chyběj. Táta odjel do města. Cos chtěl?“

„Maminka potřebuje dřevo.“

„Tak počkej chvílku, já jí to tam donesu.“ Odložila koš s jablky a protáhla si záda.

Věrka se mi líbila. Byla starší než já a úplně jiná než holky ve škole. Představoval jsem si, že takhle vypadají divoženky z pohádek, co mi četla maminka, nebo vodnice v Sázavě. Jenže se mi smála a mluvila se mnou jako s malým klukem. Andílek.

Vešla do stodoly, za malou chvíli se vrátila s náručí polínek. „Tak jdem, andílku,“ strčila do mě bokem a znovu se zasmála.

/ 19

Loudal jsem se za ní a potěšení z pěkného rána bylo to tam. Nohy už záblý spíš protivně. Měl jsem rád, když se Věrka smála, ale takhle... Otráveně jsem sebral ze země polínko, které jí asi vypadlo z náručí. V kuchyni klečela u kamen a rovnala dřevo ke zdi.

„Tatínek se ještě nevrátil?“ zeptal jsem se.

„Říkal, že přijde až k obědu,“ odpověděla maminka a postavila na stůl talíř s vejci a hrnek čaje. „Věrko, dáš si taky?“

„Ne ne, děkuju, paní Švarcová, já už snídala. Musím běžet, na shledanou.“

„Na shledanou, děkuju. Jeníku, jez, nebo ti to vystydne,“ obrátila se maminka ke mně.

Přehraboval jsem se vidličkou ve vejcích a přemýšlel, co počít. Tatínek odešel, nechtělo se mu asi čekat. Vždycky říkal, že nejhorší ze všeho je prospat krásné ráno. Měl jsem si dát pozor a vstát brzy. Věrka taky vstala dřív než

já, pro ni žádné prázdniny neplatily. Pan domácí ji pěkně proháněl.

Vajíčka mi chutnala. Maminka říká, že je potřeba sníst po ránu něco pořádného. Dnes mi do nich nakrájela i kousky šunky, vypadaly na talíři jako růžové korálky zamíchané v hromádce pampelišek. Vybíral jsem je, strkal po jednom do úst a kousal, masová šťáva se pokaždé rozlila po jazyce.

„Jez pořádně,“ napomenula mě maminka. „A vypij čaj, vystydne ti.“

20 / Poslušně jsem se napil a otočil se k plotně. „Půjdu se podívat za tatínkem. Můžu, vid’?“

„Tak dobře, nejdřív ale sníš snídani. A nepůjdeš sám k řece. Slibuješ?“

Přikyvoval jsem, s plnou pusou vajíček jsem nemohl pořádně odpovědět. Odstrčil jsem prázdný talíř a rychle vypil vlažný čaj. Vběhl jsem do pokoje a převlékl se. „Přijdu s tatínkem k obědu, ano?“ zavolal jsem přes rameno, a než maminka stačila něco říct, vyběhl jsem ven.

O tatínkově oblíbeném místě jsem věděl dávno, sedal na skále a pozoroval rybáře, kteří pod ním čekali na štku. Pes pana domácího mě uviděl, rozštěkal se a hnal se ke mně. Byl to takový velký podvraťák, ze kterého jsem měl strach. Když jsme se potkali poprvé, přiběhl ke mně a předními tlapami mi vyskočil na ramena. Strašně mu páchlo z tlamy. Povalil mě, pak nade mnou stál a vrtěl

ocasem, jako kdyby udělal vtip. Věrka, která stála opodál, se rozesmála, tatínek taky, pan domácí psa okřikl, ten sklopil uši a odtáhl do zahrady. Od té chvíle jsem se měl před ním na pozoru, i teď jsem proběhl bran-
kou a přirazil mu ji před čumákem. Ze dvora bylo slyšet škrabání a kňučení, jako by se zlobil, že dnes při hře na honěnou prohrál.

Cesta k Sázavě vedla podél lesa. Když jsme šli s tatínkem společně, občas nás vzal koňský povoz, chlapi ze vsi tatínka znali a měli ho rádi. V tuhle dobu už byli ale všichni na poli, místní děti si prázdnin moc neužily. Lou-
dal jsem se úvozem a nakopával kamínky. Bylo mi líto, že tatínek ráno nepočkal. Rád jsem poslouchal, když si povídal s chlapy u řeky, vypadalo to, jako by sám na ryby chodil odjakživa. Nejčastěji mluvil s panem Farným, kte-
rý měl své místo přímo pod skalkou. Pana Farného jsem se bál — šilhal tak, že se mi zatočila hlava pokaždé, když se na mě podíval. Držel jsem se tatínka, připadalo mi, že jinak z té skály snad spadnu. Nejlepší bylo, když pan Farný zasekl rybu, to se patami zaryl do trávy na břehu, někdy i vkročil do vody, snad aby byl té rybě blíže a mohl ji co nejdříve lapit do podběráku. V těch chvílích tatínek ožil, sevřel mi zápěstí a tiskl, až to bolelo. Když pan Farný rybu vytáhl, všechno se najednou uklidnilo a on jako-
by nic vyvlékl z rybí tlamy háček, rybu pustil nebo hodil do pytle, znovu se poklidně posadil na sesličku a my dva jako bychom tam ani nebyli, pověsil na háček návnadu, nahodil a dál beze slova sledoval udici.